

JOANOT BERARD, ELS BERARD DE MALLORCA I EL DESCOBRIMENT D'AMÈRICA

JORDI BILBENY

Joanot Berard és un dels amics principals d'En Cristòfor Colom. Home de confiança del rei Ferran, armador i banquer, esdevé el soci clau del Descubridor en la preparació de les expedicions ultraoceàniques. La història oficial, en l'intent de desnaturalitzar-lo i amagar la seva pertinença a la Nació catalana, li diu *Juanoto Berardi* o *Veralde*, malgrat que, en d'altres documents, apareix amb el nom encara més desvirtuat de *Belarde* o *Velarte*. Se'l fa florentí, i, més específicament, un banquer florentí, si bé molt ben relacionat amb la cort dels Reis Catòlics, tot i que ningú no s'ha preocupat mai de saber si a Florència hi havia una família de banquers amb aquest nom, que, evidentment, no hi és.

En Francesco Guicciardini no esmenta cap *Berardi* de relleu a la seva *Història de Florència*, on recull els fets més importants i els homes de més notorietat pública entre el 1378 i el 1509. D'altra banda, la Consuelo Varela –potser actualment la màxima estudiosa espanyola d'En Cristòfor Colom– també s'estranya que la majoria de contactes que En Colom fa a Andalusia, entre ells els banquers que l'ajuden, no siguin genovesos, sinó florentins. I és ella mateixa qui ens diu que “no figura cap membre dels Berardi ni en els *Catastos*, ni a la *Decima della Repubblica*, cens obligat per a tots aquells que posseïssin béns mobles”. És a dir, que no només

els Berardi no tenen cap casa a Florència, sinó que ni tan sols no hi existia aquesta família.

En canvi, segons el *Nobiliario Mallorquín*, d'En Joaquim Maria Bover, els Berard són una “il·lustríssima família plena de mèrits i honors”. El nom “Joan” s’hi repeteix ostensiblement al llarg del segle XV. Així, hi trobem En Joan Berard, doctor en ambdós drets, síndic de Mallorca al Regne d’Aragó i compromissari entre el rei Martí i el bisbe de Barcelona sobre diferències de jurisdicció civil i criminal d’Andratx i Calvià, i que va morir el 1403.

Hi trobem el seu fill, dit també Joan Berard, jurat, síndic, advocat, enginyer militar, amb càrrecs a la cort, mort el 1421. El seu fill es va dir també Joan Berard, doctor en ambdós drets, senyor de l’illa de Cabrera, assessor del Governador de Mallorca, jurat i vicecanceller reial.

Un altre Joan Berard –exactament En Joan-Nicolau Berard– és capità de l’exèrcit del rei Ferran II i intervé a la conquesta de Granada. Un nou Joan Berard és a la cort d’En Carles I, a Barcelona, el 1519; i el 1538 és nomenat regent de la Cancelleria de Mallorca. Com que sembla que aquest darrer és el mateix Joanot Berard que documenta l’Eulàlia Duran, al llibre *Les Germanies als Països Catalans*, com a jurat i ambaixador de Mallorca, també davant el rei Carles, el 1519, veiem que dins d’aquesta família dels Berard mallorquins, hi tenim, almenys, un personatge amb idèntic nom que l’amic d’En Colom, Juanoto Berardi, el nom del qual, a més, és una castellanització del nom català Joanot.

Finalment, per un document de 16 de juliol de 1486, veiem com els Reis Catòlics exposen que “Iohan Berardi e Iohaneto Berardi” els van escriure per demanar-los una carta d’assegurança i salconduit. En aquesta data, tal com es desprèn del text, els Berard ja tenen factors, criats, naus i mercaderies. I són anomenats “Iohan” i “Iohanet”, fet que ens aproxima moltíssim al Joan Berard de Mallorca que té un fill dit Joanot, sobretot perquè “Joanot” també és un diminutiu de “Joan”.

I, talment com els diversos Joan Berard mallorquins que he esmentat, que es troben a la Cort o en relació directa amb els reis, aquests, també són presos i rebuts “sota la nostra guarda i empara i defensa reial”, mentre, alhora, els reis els asseguren “de totes i qualssevol persones vassalls nostres, súbdits i naturals de qui diguin que recelin”. És a dir, que mentre els Berardi de la història d’Amèrica són a la Cort del rei Ferran, hi mantenen negocis, preparen expedicions militars, i es diuen Johan i Juanoto, entre els Berard mallorquins també hi ha Joans i un Joanet, estan vinculats a la Cancelleria reial catalana i són mercaders, militars, juristes i síndics.

A vista de tot plegat, hores d’ara es pot proclamar amb tota tranquil·litat que el Juanoto Berardi que apareix a la documentació relacionada amb la descoberta d’Amèrica, pel nom, pel cognom, per la situació que té a la cort, per l’ofici de mercader i prestamista i per la relació amb En Colom, és un Joanot Berard, de la nissaga mallorquina dels Berard.

Així ho va indicar ja al 1990 En Jaume Amengual en una llista de “Possibles mallorquins”, que incloïa al seu llibre *El Descubridor del Nuevo Mundo*.

L'Amengual fonamentava la identitat mallorquina d'En Juanoto Berardi en quatre punts bàsics: "la seva relació amb En Colom; "el seu nom i cognom, equivalents als homònims «Joanot Berard», típicament mallorquins medievals"; els noms dels seus socis, "Bartolomé Marchone y Johan Berardi, noms també típicament mallorquins: [identificables amb] Bartomeu March o Marcó i Joan Berard"; i "alguns aspectes ortogràfics o morfològics de [la llengua] del seu Memorial".

No cal dir que els paral·lelismes observats per l'Amengual són d'una transcendència enorme. I, tot i que tampoc no identifica el Berard amic i soci d'En Colom amb cap d'aquests Berard mallorquins, sí que ens permet de situar-lo d'una forma inqüestionable dins d'aquesta nissaga mallorquina, i ens l'aproxima moltíssim al Joanet Berard de la documentació, car tant l'un com l'altre apareixen sovint relacionats amb un Joan Berard, ens uns casos, i amb un Johan Berardi en d'altres.

Com a contraprova del que escrivia l'Amengual i de les meves ponderacions presents, també m'ajuda a creure que el Berard amic d'En Colom pertanyia a aquesta nissaga balear el fet que a la primera meitat del segle XV hi ha, a Galícia, un Miquel Berard, mallorquí, que deixa diners a uns Bertran, segons es desprèn dels documents exhumats per En Claude Carrère al seu imponderable estudi *Barcelona 1380-1462: un centre econòmic en època de crisi*. I com que els Bertran de Barcelona estan emparentats amb els Colom –atès que els Colom barcelonins són Colom-Bertran, i que per aquesta raó el cap militar de tota la segona expedició, va ser En Pere Bertran Margarit–, no és gens estrany, doncs, que, mig segle més tard,

un Joanot Berard sigui el soci econòmic d'En Cristòfor Colom i el seu factor davant dels reis en els seus negocis i viatges transoceànics.

Amb tot, la poca d'informació que tenim d'aquesta família mallorquina no em permet d'assegurar amb contundència plena quin dels seus membres és exactament el nostre Joanot Berard, per bé que tot indica i tot hi porta dreturament que es tractaria d'aquest Joanet Berard que es mou a l'entorn del rei Ferran i de la Cort catalana.